

Chương ba

Các giải pháp dạy văn hóa và dạy nghề cho người cai nghiện và sau cai

1. Nhóm giải pháp học văn hóa

Có thể khẳng định trình độ học vấn thật của học viên đều thấp hơn một, thậm chí hai bậc so với khai báo của họ khi nhập trại. Đó lại thêm một khó khăn không nhỏ trong việc tổ chức các lớp bổ túc văn hóa cho họ. Khó khăn khác, con nghiện là những người lười biếng, đặc biệt lười học khi cái đầu đã trở thành trống rỗng, vô cảm do tác động của ma túy.

Tại các trung tâm lại thiếu giáo viên đủ trình độ chuyên môn, trước hết là thiếu kiến thức sư phạm (nhiều người có trình độ đại học nhưng chưa qua một khóa sư phạm nào); thiếu học cụ, sách giáo khoa... và đặc biệt thiếu kinh phí (lúc đầu thành phố chỉ cấp kinh phí cho các lớp xóa mù chữ và phổ cập bậc tiểu học, cuối năm 2004 mới cấp kinh phí cho bậc trung học cơ sở và trung học phổ thông).

Tuy vậy, các trung tâm cai nghiện có đủ phòng học, bàn, ghế, bảng đen (trừ Trung tâm Bồ Lát, bởi nơi này là cơ sở giam giữ tù nhân trước đây) nên đã tổ chức học văn hóa đạt tỉ lệ khá cao (75-100%) có nơi chủ động về kinh phí cho một số lớp học bậc trung học cơ sở. Một số đơn vị đã vượt lên khó khăn theo cách riêng của mình, không chỉ tổ chức được các lớp học mà còn phối hợp với địa phương nơi cơ sở tọa lạc, tổ chức cho học viên thi tốt nghiệp bổ túc văn hóa bậc phổ thông cơ sở theo quy chế của Bộ Giáo dục - Đào tạo. Có cơ sở mở được một số lớp bổ túc văn hóa bậc trung học phổ thông....

Nhưng có thể nói nhiệm vụ dạy bổ túc văn hoá cho học viên cai nghiện đến thời điểm này là chưa đạt yêu cầu và còn là trở ngại không nhỏ cho giai đoạn dạy nghề tiếp theo.

Trên thực tế, mới chỉ có Trường số 6 và Trung tâm Nhị Xuân là mở được các lớp bổ túc văn hóa bậc trung học cơ sở và tổ chức thi lấy bằng; một số cơ sở khác mới chỉ ghi danh, hình thành lớp hoặc mới lên kế hoạch. Việc thực hiện nhiệm vụ dạy văn hóa rất chậm và có nguy cơ đổ vỡ! Vì sao có tình trạng ấy?

Một là thiếu kinh phí cho dạy bổ túc văn hóa bậc trung học cơ sở và trung học phổ thông.

Hai là thiếu giáo viên, nhất là giáo viên có chuyên môn và nghiệp vụ sư phạm.

Ba là nếu vượt qua được hai trở ngại ấy thì vẫn còn một khó khăn không nhỏ: chưa hẳn các đối tượng cai nghiện chịu học chữ.

Giải pháp để đảm bảo đội ngũ giáo viên:

Giáo viên tại các trung tâm cai nghiện phải được hưởng phụ cấp ưu đãi và nằm trong biên chế; lấy xây dựng đội ngũ giáo viên tại chỗ làm nòng cốt; liên kết giáo viên tại chỗ của các đơn vị theo cụm; duy trì mô hình giáo viên thỉnh giảng nếu thấy cần thiết.

Hiện nay mới có 12,5% tổng số đơn vị là có giáo viên cơ hữu, đủ sức dạy bổ túc văn hóa bậc trung học cơ sở, trung học phổ thông nhưng phải làm việc quá tải (một giáo viên đảm đương bình quân 2 lớp). Chẳng hạn Trường số 2 có 10 giáo viên, trong đó 2 giáo viên là cán bộ quản lý phải đảm đương 18 lớp từ xóa mù chữ đến bổ túc cấp 3, gấp 4 lần định mức của ngành giáo dục; Trung tâm và Tổng đội 1 Căn Giờ phải mời 100% giáo viên thỉnh giảng bổ túc văn hóa bậc trung học cơ sở và trung học phổ thông, còn lại các đơn vị khác phải kết hợp nguồn giáo viên thỉnh giảng với giáo viên tại chỗ, dẫn đến

tình trạng không ổn định, có khi còn phát sinh những mâu thuẫn không đáng có.

Đó là chưa nói có giáo viên lên lớp không đều, không gắn gũi học viên, không hiểu đối tượng; mặt khác, những đơn vị có tuyển được giáo viên thì cũng biến động từ 40% - 100% trong vòng một năm. Có giáo viên xung phong, gắn bó với đơn vị, hăng hái giảng dạy tại các cơ sở dạy văn hóa, dạy nghề, nhưng khi có điều kiện về lại thành phố là họ đi ngay. Họ ra đi cũng là tất yếu, đâu có thể nói vì công tác tư tưởng chưa tốt (cũng có nơi vì sự cư xử không công bằng hoặc thiếu tôn trọng).

2. Về nhiệm vụ dạy nghề

Trước hết, phải có quan niệm đúng về tính thiết thực và hiệu quả của công tác dạy nghề.

Để nâng cao tính thiết thực và hiệu quả của công tác dạy nghề cho người sau cai nghiện, phải phân loại đối tượng để đào tạo nghề gắn với giải quyết việc làm.

Thời gian qua, có một số đơn vị chủ động thực hiện nhiệm vụ này, đã đạt được những kết quả nhất định, nhưng đối với số học viên mới chỉ học bậc tiểu học (từ lớp 1 đến lớp 5) hoặc mù chữ khó có thể đạt được trình độ học vấn để có thể học được một nghề kỹ thuật. Khó khăn lớn nhất vẫn là kinh phí, vì khi đào tạo cho số lượng lớn người sau cai, vẫn có rất nhiều gia đình không đóng được học phí cho các em.

- Những người có thể đạt trình độ tối thiểu - tức là tốt nghiệp bậc phổ thông cơ sở (hết lớp 9), để có thể tham gia các khóa đào tạo nghề kỹ thuật (bậc 2/7 và 3/7) là không nhiều trong số hơn 30.000 học viên cai nghiện tập trung.

Hiển nhiên là số đông học viên đều phải lao động, như trồng rau, chăn nuôi, chăm sóc và hái cà phê, bóc vỏ hạt điều, khai thác đá, trồng và chăm sóc rừng, làm đường... Nhiều học viên có đủ điều kiện cũng có cơ hội để được học nghề bằng cách truyền nghề, như học vi tính văn phòng, hớt tóc, sửa xe gắn máy, điện dân dụng, điện lạnh, mộc dân dụng, mộc mỹ nghệ, thêu, đan, ren, rua...

- Nghề chính mà học viên phải học chủ yếu là tiểu thủ công nghiệp. Các nghề như vi tính là rất hạn hữu vì đòi hỏi trình độ văn hóa cao hơn mới học được. Do vậy, đào tạo nghề cho học viên để đủ sức làm việc ở các khu công nghiệp là không nhiều.

Số ngành nghề mở ra tại các trung tâm không đáp ứng yêu cầu của nội dung đào tạo nghề kỹ thuật theo chuẩn mực của ngành dạy nghề do chưa được đầu tư cơ sở vật chất - kỹ thuật và nhân lực chuyên môn.

Để có thể học nghề thì phải đóng học phí và đó là khó khăn phổ biến đối với hầu hết học viên. Mức học phí khác nhau ở các cơ sở, nhưng đều khá cao: Khóa sửa xe gắn máy 6 tháng 900.000 đồng, may công nghiệp 3 tháng 450.000 đồng, hớt tóc 5 tháng 700.000 đồng, mộc dân dụng 5 tháng 840.000 đồng...

Để đảm bảo thành công từ khâu cắt con, chữa bệnh phục hồi sức khỏe đến dạy văn hóa, dạy nghề cho người cai nghiện, nên chăng tổ chức dạy nghề miễn phí cho học viên, như Công ty May tư nhân Thịnh Phát đã thực hiện có kết quả ở Trung tâm Nhị Xuân?

Đối với những học viên có trình độ đủ để học nghề, vấn đề đầu tiên là phải hướng nghiệp cho họ.

Quá trình tư vấn hướng nghiệp là quá trình tư vấn tâm lý giúp cho học viên chọn lựa nghề để học và tìm việc làm. Tức là phải trải qua những phân tích công việc; tìm kiếm công việc; giúp đỡ học viên thích nghi với công việc; thỏa mãn công việc; thay đổi công việc nếu

chưa thỏa mãn. Chính từ việc tư vấn này mà khai thông tư tưởng, giúp người học tăng thêm nội lực, hiểu biết ích lợi của công việc.

Các cơ quan quản lý các trung tâm cai nghiện - cụ thể là Sở Lao động - Thương binh và Xã hội và Lực lượng Thanh niên xung phong TP HCM đã thành lập Trung tâm Giáo dục thường xuyên, nhưng phải được đầu tư mạnh hơn cho các cơ sở này.

Nhiều học viên sau giai đoạn cai nghiện 24 tháng đang lao động sản xuất và đã có thu nhập, dù chưa nhiều, có thể động viên họ dùng một phần thu nhập đóng học phí. Nếu họ hiểu sự hợp lý của giải pháp này thì sẽ đạt được hiệu quả mong muốn trong khâu dạy nghề.

Chúng tôi muốn khẳng định chủ trương xã hội hoá để có kinh phí dạy nghề cho học viên sau cai nghiện là rất cần thiết, trong đó có học phí của gia đình; nguồn tài trợ của các cơ quan, doanh nghiệp thuộc mọi thành phần kinh tế, các nhà hảo tâm, các tổ chức phi chính phủ trong và ngoài nước, tất nhiên ngân sách nhà nước là không thể thiếu.

Về phía cơ sở dạy nghề, tạo việc làm cần chú ý bố trí thời gian lao động thích hợp, trả công phù hợp và công khai. Những nơi chúng tôi nghiên cứu, tiếp xúc thì đa số học viên phàn nàn thời gian lao động căng thẳng, và không biết thu nhập như thế nào là hợp lý. Có người thực hành cai nghiện cảnh báo "đừng biến học viên thành công nhân rẻ mạt". Theo các trường báo cáo, học viên lao động đều được trả công bồi dưỡng tùy theo công việc và thời gian làm việc, nhưng phải lưu ý sự cảnh báo ấy.

Trên cơ sở những định hướng này, cần có chính sách đưa một số giáo viên dạy nghề của các trung tâm dạy nghề quận - huyện đến dạy cho người cai nghiện và sau cai tại các trung tâm cai nghiện trong một thời hạn nhất định.

Có đề xuất xây dựng cơ sở sản xuất tại các trung tâm cai nghiện. Đây là một đề xuất rất đáng quan tâm vì có thể mời gọi đầu tư ngay trong chính khuôn viên của trung tâm.

Cần có phương án lập "làng", lập khu dân cư cho người sau cai nghiện. Đây là giải pháp tốt nhất cho những học viên không có đủ điều kiện về văn hóa và nghề nghiệp có thể làm việc tại Khu công nghiệp Nhị Xuân, An Nhơn Tây. Phương án này có thể giải quyết được công ăn việc làm cho lao động phổ thông chiếm số đông tuyệt đối trong học viên, dù không thể dạy một nghề kỹ thuật cho họ trong khoảng thời gian khống chế là 3 năm. Mặt khác đây là cách định cư hợp lý nhất đối với số học viên này.

Thực tế đã có một số đơn vị đầu tư sản xuất gắn với tổ chức dạy nghề cho học viên và người sau cai, đồng thời đã tạo được việc làm cho họ. Những đơn vị đã tạo được hợp đồng liên kết tay ba là Trung tâm Giáo dục thường xuyên của Lực lượng Thanh niên xung phong - doanh nghiệp - cơ sở cai nghiện ma túy. Mô hình này vừa hiệu quả vừa thiết thực, phát huy được yếu tố học đi đôi với làm. Để khuyến khích sự liên kết này, nên miễn thuế 100% các sản phẩm mà họ sản xuất được khi bán ra thị trường.

Trung tâm Giáo dục thường xuyên của Lực lượng Thanh niên xung phong nên tiếp tục liên kết với các doanh nghiệp, khu dân cư để tổ chức đào tạo, nâng bậc thợ cho người sau cai nghiện. Tất nhiên Trung tâm phải có trách nhiệm liên kết với những trường dạy nghề để cấp bằng chứng nhận bậc thợ.

Các mô hình mà doanh nghiệp liên kết với cơ sở cai nghiện để dạy nghề và giải quyết việc làm, như xưởng mộc mỹ nghệ tại Trường số 6, xưởng may Thịnh Phát tại Nhị Xuân, xưởng gạch Thanh Niên do Công ty CINCO đầu tư tại Nhị Xuân mang lại một số kết quả, nhưng chưa toàn diện, người có tay nghề thực hành vẫn chưa được công

nhận bậc nghề. Mô hình liên kết giữa cơ sở dạy nghề với cơ sở cai nghiện lại có khó khăn là máy móc, thiết bị thực hành quá lạc hậu.

Có hàng chục doanh nghiệp đã ký kết bản ghi nhớ đầu tư sản xuất tại các trung tâm cai nghiện. Đó là việc làm đầy tính nhân văn, rất đáng khích lệ.

Đảng bộ và chính quyền thành phố cần tiếp tục hoàn thiện Cụm công nghiệp Nhị Xuân (Hóc Môn - đã khởi công) và An Nhơn Tây (Củ Chi) cùng với khu dân cư để đưa hàng ngàn người sau cai, đã được dạy nghề, tái hòa nhập cộng đồng từng bước một một cách chắc chắn.

Các tổ chức xã hội cần tiếp thêm niềm tin cho học viên như cách Quận Đoàn Tân Bình, Lực lượng Thanh niên xung phong TP HCM đã giúp hệ thống tưới tiêu, làm đường, trồng cây xanh trong các trường, tặng tiền mua con giống, tham gia sinh hoạt với học viên.